

ОЦЕНЯВАНЕТО В УЧИЛИЩЕ: ЗА МЯРКАТА, МЕРЕНЕТО И ОТМЕРВАНЕТО

ASSESSMENT IN SCHOOL: FOR THE MEASURE, COUNTING AND METERING

Неда Кристанова

Център за контрол и оценка на качеството на училищното образование

Оценяването на постиженията, знанията и уменията на учениците е неразривна част от образователно-възпитателния процес, която съпътства ежедневната работа на учителите и учениците. Въвеждането на т.нар. „външно оценяване“ за всички ученици по определени предмети с тестове бележи бум в света през 90-те години на миналия век. Новост за училищната система в България са националните външни оценявания, които се провеждат от няколко години. Чрез тестове по определени предмети се проверяват постиженията на учениците от даден клас, като се създава възможност за прилагане на единни критерии за оценяване.

Такива външни оценявания се провеждат в IV и VII клас. Държавните зрелостни изпити също са форма на външно оценяване. Новият Закон за предучилищното и училищното образование предвижда в края на всеки образователен етап да се провежда национално външно оценяване. Едновременно с това България участва в редица международни изследвания в областта на образованието, а резултатите от тези изследвания все повече интересуват обществото. Двата аспекта на т.нар. външно оценяване – националните оценявания и международните изследвания, трябва да се познават по-задълбочено, по-добре да се разбира смисълът от тях, за да може да се използва пълноценно информацията за постигнатите резултати.

Външните оценявания в България не само въведоха засилената употреба на тестовете в практиката, но и се превърнаха в реален инструмент за оценка, направиха „видими“ постиженията както на учениците, така и на училищата, учителите и системата като цяло. Информацията за резултатите от тях е важен елемент, но не и единствен, за да се представят проблемите и перспективите пред системата на средното образование. Необходимо е да има информация и за ресурсите на училището,

методите на управление и преподаване, дисциплината, семейната среда на учениците и т.н.

Оценяването в образованието и тестирането са важни за нашето общество. Безспорно е, че образователната система трябва да се отчита за своята дейност. Националните външни оценявания са своеобразен отчет. От друга страна, оценяването в образованието и тестирането значимо влияят върху отделния индивид, институциите и обществото като цяло. Учениците, родителите, учителите, директорите на училища, образователните експерти, работодателите и самите оценяващи могат да бъдат пряко засегнати от резултатите. Резултатите от оценяването влияят и в дългосрочен план върху институциите – училище, бизнес, държавна администрация. И индивидите, и институциите печелят, когато тестирането им помага да достигнат желаните цели и да идентифицират областите, нуждаещи се от промяна. Обществото печели, когато оценяването допринася за постиженията на отделния индивид или институция.

Начинът, по който се използват резултатите от тестовете, влияе в голяма степен на участниците в образователно-възпитателния процес. Правилното използване е основа за търсенето и намирането на добри решения за отделния ученик, учебната програма и образователната система като цяло. Обратно, неправилното използване на тестовете и резултатите от тях може да доведе до негативи за заинтересованите страни, върху които влияят пряко решенията, взети на база на тестовете. Целият този процес предполага и изисква „засегнатите“ и заинтересованите от него да имат повече познания за методиката за съставянето на един тест, провеждането на оценяването, обработването на данните, анализа и оповестяването на резултатите.

Вътрешното оценяване – в класната стая, има различни цели от външното и за него се използват различни методики. В Наредба № 3 за системата на оценяване са регламентирани броят и видовете изпитвания. В някои от учебните програми по един или друг начин са предложени и дадени примери за различни методи за оценяване, проверка и контрол, които учителите могат да използват в клас – тестове, отговор на въпрос, работа по проекти и т.н., но изборът на конкретни методи зависи от учителя и неговата квалификация. Основното предназначение на вътрешното оценяване е свързано с установяване на постигнатите резултати и поставяне на оценка, но то би трябвало да служи и за диагностициране на проблемни области, както и да отчита напредъка на всеки ученик, да дава информация за учебните постижения на учениците, позволяваща вземането на адекватни управленски решения. Колкото повече методи за оценяване се използват, за да се оцени не само наученото и механично възпроизведено, толкова това разнообразие ще подпомогне оценяването на повече умения и по-високи когнитивни нива у учениците.

С въвеждането на национални външни оценявания все по-очевидна е необходимостта от съпоставимост между вътрешното и външното оценяване. Новият Закон за предучилищното и училищното образование предвижда да бъдат въведени и стандарти за вътрешно оценяване. Това безспорно ще доведе до повишаване на качеството на образованието. Външното оценяване, без съмнение, не може да замени оценяването в училище, нито да бъде мерило за всички процеси в него. Различните оценявания имат различни цели, затова е много важно да се осмисли въпросът за съгласуваността между тях. От една страна, това изглежда ясно: в ДООИ, в учебните програми или образователен етап има заложиени образователни цели и определен минимум на постиженията на учениците – това е, което трябва да знаят и умеят учениците и трябва да се оценява. От друга страна, поради липсата на стандарти за оценяване е сравнително по-трудно да се определи каква да бъде степента на овладени знания и умения, кои от тях са наистина важни за реализация в живота. Всяко външно оценяване има своите цели и следователно инструментариум за изследването (тестове, въпросници за ученици, учители, директори, родители). Неговите цели се определят от институцията, която го провежда, и от целите на Министерството на образованието. Външното оценяване не може и не трябва да заменя вътрешното. Ако външното оценяване служи за подбор на ученици в следваща образователна степен, тестовете трябва да са разработени така, че да могат да отличат учениците с най-високи знания и постижения. В края на IV клас например оценяването служи за моментна снимка на системата като цяло, какво е постигнато в начален етап и тогава тестовете се разработват така, че да могат да проверят в каква степен е постигнат минимумът от всички ученици.

Същевременно България участва в няколко международни изследвания в областта на образованието. Анализите и резултатите от тези изследвания все повече се отчитат от образователните експерти и се предприемат конкретни мерки за осъвременяване на учебните програми, промяна на средата в училище и др. В същото време все още има неразбиране и непознаване на рамките за оценяване на тези изследвания, техните цели и най-вече – какъв е смисълът България да участва в тях. За да може учителите, образователните специалисти, родителите в по-голяма степен да разберат смисъла от тези изследвания, е важно те да бъдат широко и постоянно популяризиращи. Такава поредица за оценяването ще допринесе за по-добрата информираност, повече познания не само за специалистите, но и за всички страни, върху които влияят резултатите от едно външно оценяване. В нея ще бъдат представени история на оценяването, различните аспекти, таксономии и течения. Като водещи в областта на публикациите, свързани с образованието у нас, научно-методическите

списания на издателство „Аз Буки“, и по-специално сп. „Стратегии на образователната и научната политика“, са естественото място за публикуване на подобна поредица, свързана с оценяването на резултатите от образователния процес на учениците в България.

Neda Kristanova

✉ Centre for Control and Assessment of the Quality in School Education
Ministry of Education, Youth and Science
125, Tzarigradsko Shosse Blvd., bl. 5
1113, Sofia, Bulgaria
E-mail: n.kristanova@mon.bg